

אבל שטר קניין, שהוא עצמו אינו מעשה בידים, אלא "מילי" – דברים בעלמא, אינה מועילה, כי "מילי" – שטר החוב, ב"מילי" – שטר קנין, לא מיקניין.⁽⁴⁾

ותמהינן: ולא?! וכי אין קונים מילי במילי?!

א. שטר נכתב על קניין קרקע, הן לצורך קניית הקרקע, שהרי קרקעות נקנין בכסף, בשטר ובחזקה [קידושין כז א], והן לצורך ראייה – כדי שיוכל להוכיח שהוא קנה את הקרקע, ואף אם קניית הקרקע נעשתה על ידי כסף, חזקה או קנין סודר, יש תועלת בכתיבת שטר – לראייה.

ב. בכל דבר שהוא זכות לאדם, אפשר לזכות עבורו אפילו שלא בפניו ובלא ידיעתו.

והא אמר רבה בר יצחק אמר רב: שני שטרות הם, שני דינים חלוקים זה מזה יש

אמר אמימר: הלכתא – "אותיות" נקנות במסירה בלא שטר, כדברי רבי.⁽¹⁾

אמר, שאל, ליה רב אשי לאמימר: דבר זה, שפסקת הלכה כדעת רבי, גמרא, קבלה היא מרבתיך,⁽²⁾ היא, לפסוק כמותו, אף על פי שרבים נחלקו עליו, אבל אין בידך להוכיח כדעת רבי מסברא.

או שמא סברא יש בידך, לפסוק כדעת רבי?

אמר ליה אמימר לרב אשי: לא מסברא אני פוסק כמותו, אלא גמרא, כך קיבלתי מרבתי.

אמר רב אשי: סברא נמי הוא שאין שטר קנין מועיל מאומה בקניית שטר חוב, דהא מכירת "אותיות", אינה מכירת ממון ממש, אלא מילי נינהו, דברים הוא מוכר לו.⁽³⁾

ולפיכך, מסירת השטר, שהיא מעשה בידים, מועילה בקניינו של השטר.

כמותו. וראה לעיל עו ב הערה 13.]

3. על פי רשב"ם. כלומר, חוב ושיעבוד אינם כשאר חפצים הנקנין שהם "ממון ממש". [לפי שיטת תוספות והרא"ש בהערה הבאה, "אותיות" נחשב "מילי" היות ואין השטר כתוב על שמו של הלוקח.]

ורבינו יונה כתב: עיקר השטר לראיה שבו קונים אותו וכיון שעיקר המקח דברים שבשטר ולא גוף השטר וממשו, לא מיקני במילי.

4. א. כך פירש רשב"ם, כשיטתו שאמימר ורב אשי פסקו הלכה כרבי דאותיות נקנות במסירה בלא שטר.

ולשיטת תוספות שאמימר ורב אשי פסקו

1. כך היא גירסת רשב"ם ורב יהודאי גאון, ולאפוקי מדברי חכמים שהצריכו גם שטר, אך הרי"ף גרס אין אותיות נקנות במסירה, כדעת רבנן, וכן כתבו רבינו תם ור"י.

[ובפירוש רבינו גרשום כתוב: אמר אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה, ואף על גב דכתב ליה קני לך וכל שעבודה, לא קני בלא מסירת השטר של שעבוד. משמע שאמימר בא לחדש ששטר אינו מועיל בלא מסירה, ראה בפירושו לעיל עו א ד"ה ואותיות במסירה ולהלן עמוד ב ד"ה כאותה ששנינו].

2. נמוקי יוסף. [ראה עוד ברשב"א ולהלן קכד ב פליגי אמוראי, אם הא דקיימא לן בכל מקום שהלכה כרבי הוא דוקא כאשר חולק רבי על יחיד, או שאף כאשר רבים חולקים עליו הלכה

לומר בשטר: (5)

הכא, מילי במילי לא מיקניין, הרי המסירה היא עצם הקניין, והשטר אינו בא אלא לראיה בעלמא?!

ולפי מה שנתבאר לעיל [עו ב הערה 19] שהצורך בשטר הוא כדי שיהיה מוכח מתוך מעשה הקניין שכוונתו למכירת עצם החוב, אתי שפיר כי אף לדברי רשב"ם השטר הוא חלק ממעשה הקניין, וביאור דברי רב אשי הם כך: אי אפשר לומר שמסירת שטר החוב עצמה אינה מעשה המוכיח על הכוונה למכור את החוב ושיעבודו, כי אם כן צריך הוא לכתוב שטר קניין על מכירת שטר החוב, ואין קונים שטר על ידי שטר.

ד. כתב הרא"ש: יש להוכיח כגירסת רבינו תם שלדברי אמירורב אשי אין אותיות נקנות במסירה; בשלמא לרבינו תם, רב אשי נתן טעם מדוע אין מסירה לבדה מועילה עד שתהא כתיבה עמה, משום דמילי במילי לא מקנו; אבל לגירסת רשב"ם הרי רב אשי לא בא לתת טעם מדוע מסירה לבדה מועילה, אלא שנתן טעם למה אין צריך גם שטר, ומפרש לפי שאין תועלת בשטר, ואין זה טעם מספיק, דאיכא למימר: אף על פי שעיקר הקנין במסירה, ואין תועלת בשטר, מכל מקום בעינן גם שטר עם המסירה משום דליהוי קנין אלים למיקניי השעבוד, כמו שלמאן דאמר אין אותיות נקנות במסירה — עיקר הקנין בכתיבה דהוי מעשה, ואפילו הכי בעינן גם מסירה. [דברי הרא"ש, שעיקר הקנין בכתיבה והמסירה היא בבחינת "תוספת", הם לשיטתו שהמסירה היא מילי והשטר — מעשה גדול, וגם הרשב"ם שכתב (לעיל עו א, ראה לעיל אות ג) שהמסירה היא עיקר הקנין והשטר בבחינת "תוספת", אזיל לשיטתו בסוגיין.]

5. על פי לשון רש"י בקידושין כז א. ואף שאין

כחכמים, שאותיות אינם נקנות במסירה בלבד, צריך לפרש שמסירה בלא שטר "מילי" היא ועל כן אינה מועילה בלא כתיבה.

וכתב הרא"ש: אף על פי שמסר לו את האותיות, לא חשיבא המסירה מעשה אלא לגוף הנייר, ועיקר קניית השעבוד אינה אלא במאי דאמר ליה קני לך איהו וכל שעבודה. כלומר, המסירה אינה מועילה כלום, לקניית השיעבוד, אלא על ידי דיבורו, ודיבורו — "מילי" הוא.

אבל לדברי חכמים שבנוסף למעשה המסירה כותב המוכר שטר על כך, אין לך מעשה גדול מזה ולא הוה "מילי" — תוספות.

ב. והנה, הראשונים נחלקו במה שאמר רב אשי: מילי במילי לא מיקניין. לדעת רשב"ם, "במילי" היינו בשטר קנין, ולדעת תוספות והרא"ש, "במילי" היינו מסירת שטר החוב עם אמירת המוכר. אבל אליבא דכולי עלמא מילי שאמר רב אשי היינו שטר, כלומר, אין שטר נקנה על ידי מילי.

והתינה לרשב"ם, כשם ששטר החוב קרוי "מילי" כך שטר הקנין קרוי "מילי"; אך לשיטת תוספות והרא"ש יש לתמוה: מדוע שטר החוב נקרא "מילי" ושטר הקנין אינו "מילי" אלא "מעשה גדול"?!?

אלא שחלוקים השטרות זה מזה, שטר החוב נכתב על שמו של המלווה — המוכר ולא על שמו של הקונה, על כן ביחס ללוקח קרוי שטר החוב "מילי", אך שטר הקנין הרי נכתב על שמו של הלוקח, על כן אינו נחשב מילי בעלמא, ואדרבה, מסירתו היא מעשה גדול וחשוב — על פי תוספות והרא"ש.

ג. לעיל עו א כתב הרשב"ם: לא קנה עד שיכתוב וימסור, דמצי למימר ליה נייר בעלמא זביני לך; משמע לכאורה שהשטר אינו נחוי לעצם הקניין, אלא מהווה ראייה שכוונת המוכר היתה למכור את החוב, אם כן מאי קשיא לך

א. מי שאמר לשנים (6): **זכו בשדה זו לפלוני**, על ידי קניין סודר, (7) **וכתבו לו את השטר**, לראייה בעלמא, והם זכו בשדה עבורו, ועדיין לא מסרו לו את השטר.

חוזר, יכול הנותן לחזור בו, **בשטר**, ממה שאמר לתת למקבל שטר, **ואינו חוזר בו**

בשדה, מהקנאת השדה.

שהרי כבר קנו את השדה עבור המקבל, ואי אפשר לבטל את הקנין למפרע, אבל יכול הוא לחזור בו, ולומר אל תכתבו את השטר, כי אינני רוצה שתהיה בידו ראייה על הקנאת השדה. (8)

כאן שני דינים בשטר עצמו, כדלקמן, מכל מקום רב אמר שני דינים חלוקים בהקשר לכתובת שטר.

6. שיוכלו להיות עדים על הדבר ולחתום על השטר. [וראה עוד לעיל מ א: קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתובו ושם ברשב"א דנקט בפני שנים כי אז הקניין עומד בסתמא לכתובה. ויש אומרים (שם) שאין קנין סודר אלא בפני שנים.]

7. רשב"ם. ורש"י כתב [קידושין כז א]: זכו בשדה זו — החזיקו בו לצרכו, וכתבו לו את השטר לראיה בעלמא. וראה בהערה הבאה אות ד.

8. א. הקשו הראשונים: איזה הפסד יש לו אם יכתבו שטר ראייה על נתינת הקרקע במתנה או מכירתה, ואם אין לו הפסד, מדוע אין אנו יכולים לכתוב למקבל שטר ראייה בעל כרחו של הנותן, ואדרבה, מצוה לכתוב, כדי שלא יכפור! ? ותירצו התוספות: על ידי השטר יצא קול שנתמעטו נכסיו, ושוב לא ילול לו כל כך ברצון. ורבינו תם מפרש שמדובר דוקא בשטר מתנה שאין בה אחריות נכסים, ואינו רוצה שירבו השטרות הכתובים על שמו, כי העולם לא ידעו שהוא שטר מתנה ויסברו שהוא שטר חוב או שטר מכר שיש בו אחריות נכסים, והשתעבדו שאר קרקעותיו להלוואה ולמקח, ולא יקנו ממנו ברצון, כי חוששים הם שמא המלוה והלוקח יבואו לטרוף את הקרקע שהם קנו. אבל בשטר

מכר אי אפשר לו לחזור בו, דמסתמא המכירה היתה על מנת שהמוכר יכתוב לו את השטר. [ראה מה שהקשה עליו הרא"ש ומה שתירץ "פלפולא חריפתא" אות ה. ולפי השיטה הראשונות בתוספות, אמנם המוכר יכול למנוע את כתיבת השטר, אבל מאידך יכול הלוקח לומר: לא קניתי אלא על דעת שאקבל ממך שטר ראייה, ואם אינך נותן לי שטר, הריני חוזר בי מן המקח].

ב. והרמב"ן כתב: ולי נראה שאפילו בלא שום טעם — אם רצה חוזר ד"ספר מקנה" בעינין [כלשון הכתוב בירמיה לב יא], ועדים שליחותו הן עושים, וכיון שלא רצה אין כותבין לו, שאין שטר זה כלום.

והרשב"א כתב בשם יש אומרים: כל שטר שנעשה לחובת מי שנעשה עליו [אף שאינו לחובתו עכשיו ממש], אי אפשר לכותבו אלא מדעת המתחייב דומיא דשטר מקנה כו' ואם כתבוהו אין לו דין שטר. [אבל שטר שנאבד חוזרים וכותבים שלא מדעתו וכן אפשר לכתוב עשרה שטרות על שדה אחת כיון שנכתב האחד מדעת הנותן ואין בריבוי השטרות שום תוספת חיוב. וראה עוד בעליות דרבינו יונה שיש לחלק בין שטר ראייה לשטר קניין ושיעבוד].

והריטב"א כתב שהיות והמקנה ביטל את שליחותם, אם יכתבו לו שטר שלא מדעתו לא יהני, ואפילו עדות אין כאן, משום ד"מפיהם ולא מפי כתבם" קרינא ביה. וראה להלן הערה 10 אות א.

ג. אמנם בפירוש ר"י הזקן [קידושין כז א]

ואפילו אם אמר הנותן בפירושו: כתבו ותנו, רשאי הוא לעקור את שליחותו, ואין עושים שטר בעל כרחו של נותן.⁹

ב. מי שאמר לשנים: זכו בשדה זו לפלוני על מנת שתכתבו לו את השטר לראייה, הרי זה חוזר בו, בין בשטר ובין בשדה.

ואפילו אם כבר זכו עבורו בשדה, כל זמן שלא מסרו לו את השטר יכול הוא לחזור בו בכל, שהרי לא עשאן שלוחין לזכות בשדה אלא עם השטר,¹⁰ והרי חזר בו ביחס לשטר, ואם אין הקונה מקבל את השטר, אף בשדה אינו זוכה.

עד כאן דברי רבה בר יצחק בשם רב.

רב הייא בר אבין אמר בשם רב הונא: שלשה שמרות הן, שלשה דינים חלוקים זה מזה יש לומר בשטר:

תרי מן השלשה — הא דאמרן, מה שאמר רבה בר יצחק בשם רב.

ג. אידך: אם קדם מוכר וכתב ללוקח את השטר, קודם שהספיק הלוקח לקנות את הקרקע בכסף או בחזקה.

כתב: מסתברא דשטר עם אחריות ציוה להם שיכתבו לו על המתנה. והיינו דקאמר חוזר בשטר — שאינו רוצה עתה שתהיה אחריות במתנה, דאי בשאין בה אחריות מה הוא מפסיד אם חוזר בשטר, הואיל וקנה קרקע שהרי אלו החזיקו בשבילו, ואם תאמר שאינו רוצה שתהא ראייתו בידו כמו שפירש רבינו שלמה, אמאי לא יעידו העדים שנתנו לו ויכתבו שטר עדותן.

ד. כתב הריטב"א: יש שואלים כיון שלא כתב לו את השטר, למה אינו חוזר בשדה, דהא אמרינן במסכת קידושין כו א: במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר! ?

יש מתרצים דהכא במתנה, אי נמי במכר ובמקום שאין כותבין את השטר, אי נמי הא דלא קנה עד שיכתוב את השטר הני מילי בכסף אבל כשזכה בחזקה שהחזיקו בתוכה גמרו ומקנו אף קודם שכתב את השטר.

9. רשב"ם. ובפירושו רבינו גרשום כתוב שאם אמר זכו בשדה זו לפלוני, כתבו שטר ותנו לו. אינו יכול לחזור בו. [וראה בהערה הקודמת סוף אות ב', בתוספות לעיל מ א ד"ה ואין וברא"ש מחלוקת הראשונים אם המוכר יכול לחזור בו

מהתחייבותו לכתוב שטר.]

10. א. כך כתב רש"י בקידושין כו א [ולשון רשב"ם כאן: הכי קאמר לא יזכה עד שיכא השטר לידו. משמע שמה שאמר הנותן על מנת שתכתבו לאו דווקא הוא, ועיקר כוונתו היתה למסירת השטר, וראה בריטב"א שאם כבר נכתב השטר, יכולים הם למסור למקבל את השטר בעל כרחו של נותן היות ובשטר ראייה אין צורך בשליחותו של נותן כדי למסור לו את השטר. וראה עוד בלשון רבינו גרשום כאן ולקמן קנ ב ובמה שהובא לעיל הערה 8 סוף אות ב בשם הריטב"א.]

ב. והריטב"א [בקידושין] פירש שהוא לשון תנאי, וכוונתו היתה שאם יתקיים התנאי, תחול המתנה משעה ראשונה.

והוסיף הריטב"א [שם]: שמעינן מהכא שהנותן על תנאי, ואותו תנאי לטובת המקבל הוא, אין המקבל יכול למחול על התנאי, ועל כן אם לא יתקיים התנאי בטלה המתנה, אף על פי שהמקבל מוותר על השטר. [וכתב ב"אבני מילואים] לה יט דלפי זה המקדש אשה על מנת שאתן לך מאתים וזו אין היא יכולה לוותר על